

Хартії Ради Європи з освіти у сфері демократичного громадянства та прав людини. Зміст її ґрунтується на просуванні таких визначальних європейських цінностей як демократія, свобода слова, права людини, верховенство закону і рівність перед ним людей усіх соціальних прошарків, толерантність, культурне розмаїття та вільність віросповідання. Програма зорієнтована на захист особистості і суспільства від насильства, тероризму, расизму, екстремізму, ксенофобії, дискримінації та нетерпимості.

Реалізуються також і спеціальні освітні програми за різними напрямками громадянської освіти. Так, програма «Education Programme of activities 2016–2017» [5] націлена на навчання навичкам громадянської активності в демократичному суспільстві.

Метою іншої програми – «Education for Democracy 2018 – 2019» [8] є формування особистісної культури демократії, засвоєння громадянською її етичних і комунікативних норм.

Програма «Developing a culture of co-operation when teaching and learning history» [6] цілеспрямовано зорієнтована на практику комунікації та вирішення конфліктних ситуацій на принципах толерантності і культурного діалогу.

Наведений перелік програм, які реалізуються в Євросоюзі, є далеко не повним. Стратегічна мета впровадження таких програм звучить як виховання сучасної людини – людини ХХІ століття, громадянина своєї держави й об'єднаної Європи.

В Україні на сьогодні поняття громадянської освіти розглядається занадто вузько, що суперечить практиці розвинутих країн Європи. А отже, для нашої держави, яка поки ще перебуває за межами європейського простору громадянської освіти і не має її чіткої моделі, вкрай необхідним є розробка й обґрунтування такої моделі – з концептуальною опорою на актуальну європейську модель «Citizenship education».

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми громадянської освіти в сучасній школі. – Режим доступу : <http://www.startpedahohika.com/sotems-1534-1.html>.
2. Гражданское образование и воспитание ученической молодежи. – Режим доступа : <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/3529-gromadjanska-osvita-ta-vihovannja-uchnivskoyi-molodi.html>.
3. Концепция гражданского воспитания личности в условиях развития украинской государственности // Информационный сборник МОН Украины. – 2000. – № 22. – С. 7 – 21.
4. Майбутнє громадянської освіти в Україні – перехід до актуальної європейської моделі. – Режим доступу : <http://od.org.ua/uk/будуще-громадянського-образовання-в-у/>.
5. 2016 – 2017 Education and Outreach Programs and Workshops. –

Access mode : <https://www.samsi.info/programs-and-activities/2016-2017-education-and-outreach-programs-and-workshops/>.

6. Developing a culture of co-operation when teaching and learning history. – Access mode : <https://www.coe.int/en/web/history-teaching/culture-of-cooperation>. – Title from screen.

7. Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education (EDC/HRE). – Access mode : <https://www.coe.int/en/web/edc/home?desktop=false>. – Title from screen.

8. Education for Democracy Outline of the New Programme 2018 – 2019). – Access mode : <https://cas.coe.int/>

Алла БАШТАННИК

*к. держ. упр., заступник директора
Дніпропетровського регіонального відділення
Національної школи суддів України*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Зарубіжний досвід функціонування механізмів регулювання діяльності органів державної влади слід визначити як важливий напрямок сучасного трансформаційного процесу відповідно до напрямів державної політики щодо набуття членства в ЄС, реалізації положень Угоди про асоціацію з ЄС та європейських принципів демократичного врядування. У межах аналізу європейського досвіду варто виділити особливості формування механізмів регулювання діяльності органів влади (далі – механізмів регулювання) країн Центральної та Східної Європи, оскільки такі країни мали аналогічні передумови адміністративного реформування, як і в Україні, базували процес реформування на критеріях на вступ до ЄС, конституційно визначали принцип поділу державної влади на складові (законодавчу, виконавчу і судову). Визначений ще Аристотелем принцип «Єдність знаходить прояв у множині» стосувався системи державної влади [1]. Суттєво модернізована конструкція устрою механізму регулювання органів держави, у подальшому розвинута Ш. Монтеск'є та Дж. Локком, політико-правові концепції яких сформували сучасний підхід до механізму «стримувань і противаг» [2; 3]. Відповідно, більшість країн-членів ЄС закріпила такий принцип у конституціях держав, на основі поділу влади побудована інституціональна система ЄС, щоправда з суто європейською специфікою, відповідно до якої мова скоріше йде про повноваження, їх делегування та феномен «скоординованої субординації» (більш відомий під визначенням «гармонізація») [4].

У системі європейського права та права національних держав майже відсутні норми, що регламентують функціонування механізмів

регулювання. Втім, формально наявність таких механізмів визначена конституційними нормами, правовими актами глави держави, правовими традиціями європейських країн незалежно від типу правової сім'ї. Крім того, від 50-х років ХХ с. європейська модель органів державної влади зазнала суттєвих трансформацій, оскільки повноваження таких органів частково були передані на рівень регіонів країн (принцип децентралізації), частково делеговані інститутам управління ЄС (у межах концепції наднаціоналізму). На цій основі суттєвого значення набув інститут територіального (регіонального та субрегіонального) рівня управління, в межах якого формуються нові процедури прийняття державно-управлінських рішень та надання публічних послуг. Територіальні (проміжні) механізми управління трансформувалися у регіональні механізми регулювання функціонального типу, в межах яких через процедуру формування (призначення, виборність, або змішана) такі механізми 1) реалізують виконавчі та у певній частині – законодавчі повноваження (Франція, Іспанія, Португалія, Італія, Бельгія); 2) виконують функцію представництва держави; 3) забезпечують функціонування органів влади нового типу (Сполучене Королівство, Швеція, Данія, ФРН) [5, с. 23]. Інституціоналізація проміжного рівня управління визначила сутність сучасного стану дихотомії «централізація – децентралізація», адже країни з різними формами держави вкладали власний, національний контекст у процес регулювання.

Доцільно вказати на позицію М. Лахижі, який довів, що трансформація суспільства та модернізація публічної адміністрації в європейських країнах тісно пов'язані з глобалізацією та європейською інтеграцією. Зміни в цих державах відбуваються з урахуванням принципів європейського адміністративного простору. М. Лахижа вважає, що особливо слід вказати на форми модернізації: «модернізацію навздогін» та «модернізацію на випередження» [6]. При цьому таку методологію, на думку дослідника, варто застосовувати до країн ЦСЄ, особливості інститутів, які не є усталеними у організаційно-правовому сенсі.

В європейських країнах процеси децентралізації й делегування більших прав для прийняття рішень місцевим адміністраціям виступили основою адміністративного реформування. Адже головною умовою ефективних дій місцевих органів влади є необхідний рівень управлінської та фінансової незалежності, самостійності за умов дійового контролю та відповідальності. Головним критерієм раціональної децентралізації виступає досягнення найвищої якості обслуговування громадян, а головним принципом – субсидіарність, що встановила міру втручання національного уряду в місцеві справи. Водночас, велике значення у процесі формування механізмів регулювання в умовах децентралізації відіграють спеціальні управлінські моделі управління.

Вважаємо за доцільне наголосити, що система державного управління на даний час не може претендувати на структурну

завершеність, що обумовлено внутрішніми та зовнішніми чинниками розвитку Української держави. Адже у галузі державного управління науковці виходять з наявності системи органів державної влади як складної адміністративної системи, внутрішні властивості якої неможливо було віднести до одного типу регулювання. Це пов'язано функціонуванням економіки змішаного типу, соціально неоднорідним суспільством, поєднанням «радянської» моделі державного управління та сучасної моделі багаторівневого управління.

Нині незавершеність формування ціннісної доктрини системи державного управління в рамках аксіологічних засад суспільного розвитку стала чи не найголовнішим гальмом розвитку посткомуністичних держав, поглиблення інституціональних перетворень. Тому правомірно говорити про формування та розвиток системи державного управління, яка підтримує та гарантує найвищі цінності українського суспільства – людський розвиток і гідність, духовність й свободу, рівність і солідарність, розбудову громадянського суспільства та правової держави. Саме такі цінності мають бути покладені в основу формування механізмів регулювання. Вважаємо за доцільне запропонувати більш досконалу методологічну схему дослідження засад запровадження європейського досвіду регулювання діяльності органів влади та визначити такі напрями предметного аналізу зарубіжного досвіду: по-перше, наявність комплексу організаційних, правових та інституціональних характеристик механізмів регулювання на рівні окремої країни з урахуванням історичних традицій публічного управління, часу існування незалежної країни, належності до типу правової сім'ї тощо; по-друге, формалізація складових політико-адміністративного впливу на формування загального механізму регулювання в умовах децентралізації, що мають нелінійні характеристики; по-третє, інтеграція та взаємовплив загальних, спеціальних та особливих механізмів регулювання, інституціоналізація управління в особливих умовах.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогрек. та передм. О. Кислюка. – Київ : Основи, 2000. – 239 с.
2. Локк Д. Історія розвитку політичної думки / Ігнатенко П. та ін. – Київ : Основи, 1996. – 173 с.
3. Дробишевський С.А. Класичні теоретичні уявлення про державу, право і політику / С.А. Дробишевський. – Київ : Вид-во КДУ, 1998. – 378 с.
4. Муравьов В., Мушак Н. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравьов, Н. Мушак. // Віче. – № 8. – 2013. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3616>.
5. Баштанник В. Структурні характеристики та тенденції організаційного розвитку національних систем публічного управління в

умовах сучасних євроінтеграційних процесів / В. Баштанник // Вісн. НАДУ. – 2009. – № 1. – С. 5 – 16.

6. Баштанник В. Впровадження європейської інтеграційної технології в системі публічного управління у контексті майбутнього розширення ЄС / В. Баштанник // Zarzadzanie i marketing. Zeszyty naukowe Politechniki Rzeszowskiej. – № 3. – 2009. – С. 35 – 47.

Вікторія БЕРЕГОВА

головний державний аудитор

Управління Північно-східного офісу

Держаудитслужби в Полтавській області

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ

Участь освітньої сфери України в інтеграційних процесах до спільного європейського простору спрямована на набуття нею нових якісних ознак, що передбачає передусім суттєві зміни в освітній структурі, розроблення єдиних критеріїв і стандартів, а також загальний «діалог культур» в масштабах усього континенту. Стратегія розвитку європейської спільноти наголошує на необхідності не лише налагодження співпраці в указаному напрямку між усіма країнами та на наданні освіти загальноєвропейського масштабу, але й сприйнятті загальноєвропейського вектору реформування в освітній сфері.

Освітні реформи Європи мають на меті в першу чергу забезпечити широкий доступ до якісної освіти, яка базується на принципах демократії, а також підготувати молодь до активного життя в демократичному суспільстві. Визначаючи освіту одним із своїх ключових пріоритетів, Європейський Союз передбачає два головні напрями її реформування:

1) структурні реформи (реформування навчальних планів, програм, змісту освіти, освітніх стандартів тощо); 2) реформи в галузі управління та фінансування освіти. Зупинимось на кожному із указаних напрямів.

1. Як зазначають дослідники, одним з головних аспектів реформування усіх світових освітніх систем з метою підвищення їх якості є реформи змісту освіти. Навіть у країнах з високими показниками навчальних результатів, модернізація змісту – є найбільш типовим і часто основним завданням у процесі покращення освітнього сектора [1, с. 163].

Як стверджує дослідник із Фінляндії, експерт Світового банку П. Сальберг (Pasi Sahlberg) [3, с. 108 – 121], причиною актуальності реформ змісту освіти є політичні і соціальні зміни суспільства та нові наукові досягнення. П. Сальберг так конкретизує сказане: по-перше, проникнення інформаційних технологій у всі сфери життя робить актуальним розробку змісту шкільної освіти, який сприяє розвитку вмінь мислити, міжособистісних навичок спілкування і творчого підходу.

По-друге, реструктурування світової економіки і політичних сил в Європі потребує нового змісту освіти і методів навчання. По-третє, нові емпіричні дослідження щодо процесу навчання в школі та міжнародні порівняльні дослідження доводять, що учні в школі отримують значно менший за очікуваний об'єм знань.

Серед загальних тенденцій реформування називаються: а) процес інтеграції, який торкнувся навчальних предметів й учнів; в) навчання розглядається як конструктивний, інтелектуальний і соціальний процес, з акцентом на доцільність знань і їх подальшого використання; с) надання вчителям активної ролі у процесі розробки змісту освіти; д) зв'язок критеріїв оцінювання з освітніми стандартами, визначеними змістом освіти; е) зацікавленість шкіл в оновленні змісту освіти.

Реформи ж щодо підвищення освітніх стандартів знайшли своє практичне втілення у таких процесах в європейській освіті: створення рамкових структур змісту навчання; забезпечення вчителів навчальним матеріалом; надання вчителям можливості професійного розвитку; створення систем оцінювання для моніторингу навчальних досягнень учнів; організація предметних професійних організацій; визначення вимог держави до всіх шкіл [1, с. 164].

2. Хоча ЄС має надзвичайно великий досвід реформ в галузі управління та фінансування навчальних закладів на всіх рівнях освіти, але особливо великі зрушення, що демонструє в цьому відношенні його вища школа, спонукають нас зосередитися на особливостях перетворень саме в її царині.

Як зазначають дослідники [2], з 1995 року суттєві зміни в управлінні системою освіти відбуваються майже у всіх європейських країнах. Було ухвалено багато нових ключових національних законів про освіту, головними напрямами реформ, частково натхненними Болонським процесом, були перевірка якості освіти та створення системи акредитації. Основною ж метою реформ було розширення автономії закладів вищої освіти, що в деяких країнах призвело до зміни їх правового статусу. У цей період отримали розвиток такі нові інструменти політики регулювання системи вищої освіти, як контракти і багаторічні угоди між державою і вишами. У багатьох країнах, що фінансують ці механізми, політичні інструменти були змінені, система бюджетування була замінена системою субсидування. До важливих перетворень в європейській системі вищої освіти також відноситься інтеграція коледжів з іншими неуніверситетськими професійно-спрямованими установами, розширення встановленого самоврядування, поступова відмова від жорсткої прив'язки обсягу виділених вишу коштів до чисельності студентів, зміни у внутрішньоуніверситетському управлінні, диверсифікація джерел фінансування тощо.

Таким чином Європа накопичила надзвичайно широкий і цінний досвід реформування своєї освітньої системи, збагачений національними